

Niceliksel - Niteliksel Araştırma Yöntemlerindeki Çatallaşma ve Çatallaşmayı Uzlaşmaya Dönüştüren Örnek Çalışmalar

Fatih Bayraktar

Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
psyfatih@yahoo.com

Yukarıdaki başlık “Niceliksel - Niteliksel Araştırma Yöntemlerindeki Açmaz” olarak da okunabilir çünkü kolayca anlaşılabilirliği gibi her iki başlık da yöntemler arasındaki farklılaşmayı vurgulamakta ve dolaylı olarak ana akım psikolojinin halihazırdaki durumuna (statükosuna) işaret etmektedir. Ancak yazının ilerleyen bölümlerinde aktarılacağı gibi bazı çalışmalar her iki yöntemin de kendine özgü üstünlüklerini kullanmakta ve bunun bir akıl karışıklığından ziyade bir avantaj olduğunu göstermektedirler. Ancak bu ayrıntılara girmeden önce niceliksel ve niteliksel araştırmanın işevuruk tanımlarının yapılması gerekmektedir.

Niteliksel çalışma genellikle “Niceliksel Olmayan” olarak tanımlanmaktadır ancak bu tanımın bilgilendirici olmadığı da açıktır (Silverman, 2001). Halfpenny (1979) ise niteliksel araştırmanın özelliklerini katı, tutarlı, nesnel, hipotetik, soyut bir araştırmadan ziyade yumuşak, esnek, taraflı, politik, spekülasyon, yüzeysel bir vaka çalışması olarak tanımlamıştır. Ancak bu tanımlamaların kendilerinin ne kadar nesnel olduğu tartışılabilir çünkü niteliksel özellikler pozitivist bir bakış açısından “yumuşak bilim” olarak görülmektedir. Ancak farklı ve belki de marjinal bir bakış açısıyla niteliksel çalışmalar “doğal bilim” olarak da görülebilir. Bu noktada tanımlamaların kendisi de niteliksel-niceliksel ayrımını körüklemekte ve kendini “zıt olana” göre belirlemektedir.

Niceliksel yöntemler kelimenin de ifade ettiği gibi “sayılarla ve istatistiklerle” çalışmaktadır. Bryman (1988) niceliksel araştırmaları sosyal çalışmalar, deney-

ler, resmi istatistikler, yapılandırılmış gözlemler ve içerik analizi olmak üzere beşe ayırmaktadır. Eğer bu yöntemlerin avantajlarına göz atarsak sıklıkla üç kelimeye rastlarız: “güvenilirlik”, “temsil edilebilirlik”, “tam ve/ya doğru ölçüm”. Bunlar en basit anlamda pozitivistin ölçütleridir ve bu nedenle niceliksel yöntemlerin psikolojiyi “daha bilimsel!!!” yapma iddiası tam da bu noktadan ileri gelmektedir. Bu durum yukarıda sözü edilen hali hazırdaki durumu açıklayabilir çünkü ana akım psikoloji ve temsil edildiği bilimsel dergiler niceliksel araştırmaların egemenliği altındadır, ve niteliksel araştırmaların hakem kurullarınca reddi “aşırı öznel” veya “bilimsel kanıttan (istatistiksel açıdan anlamlılıktan) yoksun” gibi yargılara dayanmaktadır.

Hali hazırdaki durum bize iki şey göstermektedir: Birincisi, Wundt’tan beri, psikoloji kendini gerçek bir bilim olarak var etmeye çabalamaktadır ve modern psikoloji tarihi Zamanın ruhunun (Zeitgeist) özellikle fizikteki değişimlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır (Schultz ve Schultz, 2001). Özellikle psikolojiningelişmeye başladığı yıllarda insanları tanımlamak için “Makine” metaforunun kullanılması, bugünse “Kuantum Fiziği”ndeki göreceliğin Dinamik Sistemler Yaklaşımı gibi mini-kuramlarla Psikoloji bilimine yansımaları, fiziğin psikoloji üzerindeki potansiyel etkisinin devam ettiğini düşündürmektedir. Ancak psikoloji bugün yüzlerce örgüt/dernek/birlik, bölüm ve bilimsel dergiyle en popüler ve saygın bilim dalları arasında yerini almıştır. Bu durumu niceliksel araştırmalara ve güçlü istatistiksel altyapımıza

borçlu olduğumuz aşikardır. Bu noktada hali hazırdaki durumun gösterdiği ikinci alanın; “istatistiğin” üzerinde durmak gerekir. Çoğunlukla Galton’dan başlayarak ve Zeitgeist’den bağımsız olarak psikolojinin temel amaçlarından biri olayların/süreçlerin rakam ve istatistiklerle ölçümü ve tanımlanması olmuştur (Diamond, 1977). Bu, psikolojinin diğer bilimlerin karşısındaki en etkili ve güçlü özelliğidir. Bu nedenle niceliksel araştırmaların egemenliği daha önce de belirtildiği gibi psikolojinin kendini gerçek bir bilim olarak var etmek için takındığı bir savunma mekanizması olarak değerlendirilebilir. Ancak, yine bu nedenle bazı kuramcılar psikolojinin kendine özgü bir alan olmadığını, matematik, fizik gibi alanları taklit ettiğini savunmaktadır (Silverman, 2001).

Danziger (1985) istatistiğin özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra pratik nedenlerden dolayı psikolojide egemen olmaya başladığını iddia etmektedir. Diğer bir deyişle psikolojik çıkarsamalar o zamandan beri rakamsal verilere ihtiyaç duymakta, bu da istatistiksel sistemleri gerekli kılmaktadır. Zincirleme bir reaksiyonla, sayısal sistemlerin yapısı ampirik sistemlerin yapısını etkilemekte, bu da otomatik olarak kuramlarda yansımaları bulmaktadır. Eğer psikolojiyi kuram aşamasında bir bilim olarak kabul edersek, ana akım psikolojideki kuramların rakamlara ve istatistiğe yatkın olması daha anlaşılır olacaktır.

Ancak bu yatkınlık beraberinde kendi kısıtlılıklarını da taşımaktadır. Şöyle ki; istatistiksel psikolojinin ana ve son amacı “evrensel gerçeğe” ulaşmaktır. Bunu yapmanın tek yolu ele alınan örneklemin evreni temsil ettiğini ve örneklemdaki bireylerin eşit ya da benzer (izomorfik) olduğunu varsaymaktır (Danziger, 1985). Bu varsayımbirtaraftan bireysel farklılıkları yok sayarken, diğer taraftan da genelleme yapmaya olanak vererek kuramların

temellerini oluşturmaktadır. Bu, niteliksel yöntemi kullanan araştırmacıların niceliksel yöntemi eleştirdikleri ana noktadır çünkü bu araştırmacılar yaşayan varlıkları sayıların değil ancak “eğitilmiş” gözlemcilerin anlamlandırabileceği gerçek! davranışların, kelimelerin, mimiklerin ve jestlerin temsil edebileceğini savunmaktadır.

Bu önerme bizi ilişkili başka bir noktaya taşımaktadır: “Hipotezimiz/araştırma sorumuz yöntemimizi belirler.” Bu bağlamda, eğer insanların günlük, gerçek eylem ve düşünceleriyle ilgileniyorsak, niteliksel araştırma yöntemini kullanmamız daha yerinde olacaktır. Diğer yandan, bilişsel yönelimli bir psikolog isek ve “kara kutuyla” (işleyen zihinle) ilgileniyorsak, niceliksel veriye güvenmek zorundayızdır çünkü basitçe zihindeki düşünceleri anlamamanın bilinen başka bir yolu yoktur. Eğer psikoloji tarihine dönersek, bilişsellığe kesin bir dönüşü yaşamakta olduğumuzu söyleyebiliriz çünkü Walton’un Wundt ve Titchener’in önermelerine karşı gerçekleştirdiği “Davranışçı Devrim” yerini yalnızca davranışı ele alan psikolojiye karşı gerçekleştirilen “Bilişsel Karşı Devrim”e bırakmıştır. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi bu paradigma değişikliklerinden bağımsız olarak niceliksel araştırmaların başatlığı değişmemiştir (Schultz ve Shultz, 2001).

Eğer niceliksel ve niteliksel yönelimli araştırmacıların birbirlerine karşı olan tutumlarını genel olarak değerlendirirsek, niteliksel yönelimli olanların görece daha “demokratik” olduğunu söyleyebiliriz çünkü sözü edilen araştırmacılar niceliğin bazen! kullanışlı olduğunu kabul etmektedir (Silverman, 2001). Ancak bu önerme aynı zamanda niceliksel araştırmaların bazı durumlarda sosyal çalışmalar için uygun olmadığına, özellikle olayların eşzamanlı incelenmesinde yetersiz olduğuna işaret etmektedir.

Çelişki ve çatışma yalnızca niceliksel ve niteliksel yaklaşım arasında değil yaklaşımların kendi içlerinde de vardır. Gubrium ve Holstein (1997) niteliksel araştırmalarda dört farklı yaklaşım tanımlamışlardır: Doğacılık (naturalizm, olayı/süreci gerçek bağlamında incelemek), etnometodoloji (olayı/süreci görüşmeler yaparak incelemek), Duygusalılık (emotionalizm, araştırmanın katılımcılarıyla bireysel ilişkiler kurmak ve biyografilerini ayrıntılı olarak incelemek) ve Postmodernizm ("araştırma nesnesi" ve "araştırma alanı" kavramlarını tekrar yapılandırmadan yapı bozumuna uğratmak). Bu farklı yaklaşımlar daha önce de belirtildiği gibi birbirleriyle çatışabilmektedir.

Gelelim bu yazının temel önermesine; Niceliksel-niteliksel araştırmalar arasındaki çatışma hatta bu araştırmaların kendi içlerindeki yaklaşımlar arasındaki farklılıklar zenginleştirici bir çelişki olarak görülmelidir. Her iki ana yaklaşımın da birbirlerine karşı üstünlükleri vardır ve bu üstünlüklerin görmezden gelinmesi araştırma sonuçlarının yorumlanmasını dar bir çerçeveye sıkıştıracaktır. Bu noktada ne rakamlara ne de sözlere takılı kalmadan her iki yöntemi de kullanan çalışmaların olması sevindiricidir. Hammersley'nin de (akt. Silverman, 1992) belirttiği gibi bu araştırmacılar basitçe tek bir yöntemi diğerine tercih etmemiş ve her iki yöntemi de kullanarak çalışmalarının kısıtlılıklarını en alt düzeye indirmişlerdir.

Tharinger ve Stark (1990) duygudurum ve kaygı bozukluğu olan çocuklarda "Bir Adam Çiz" ve "Kinetik Aile Çizimi" testlerini iki farklı yönetime göre puanlamışlardır. Araştırmanın başlangıcında puanlamaların niceliksel ve niteliksel yönetime göre fark edeceği öne sürülmüştür. Sonuçlar bu önermeyi doğrulamış ve niteliksel yöntem kullanıldığında "Bir Adam Çiz" testinin,

duygudurum/kaygı bozukluğu olan çocukları kontrol grubundan ayırt ettiği, ancak niceliksel yöntem kullanıldığında bu farklılaşmanın elde edilmediği görülmüştür. Benzer şekilde niceliksel puanlama değil niteliksel puanlama kullanıldığında "Kinetik Aile Çizimi" testi duygudurum bozukluğu olan çocukları kontrol grubundan ayırt etmiştir. Araştırmacılar çalışmanın sonuç kısmında duygudurum ve kaygı bozukluğu olan çocukların birbirlerinden ayırt edilmelerinde her iki yöntemin de kullanıldığı birleştirilmiş ve bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir.

Thomas ve Chambers (1989), Yeni Delhi/Hindistan ve Londra/İngiltere'de yaşayan ileri yetişkinlikteki erkeklerin yaşam doyumlarını hem niceliksel hem de niteliksel yöntemler kullanarak değerlendirmişlerdir. Niceliksel yöntemler kullanıldığında gruplar birbirlerinden farklılaşmamış ancak niteliksel yöntemlerin kullanılmasıyla belirgin farklılıklar ortaya çıkmıştır. Burada da bir yöntemin işlevsel olmadığı noktada diğer yöntemin çalışabileceği görülmektedir.

Gistrap (2004) çocukların ikna edilebilirliğini (suggestibility) niceliksel ve niteliksel yönelimli görüşmelerle incelemiş ve araştırmacının çocuktan bilgi almak için niceliksel ya da niteliksel yöntemi kullanmasının, yeni edinilen bilginin miktarını değiştirdiği sonucuna varmıştır. Diğer bir deyişle niceliksel yönelimli görüşmelerden az miktarda bilgi edinilirken, niteliksel yönelimli görüşmelere geçilmesi bilgi miktarını artırmaktadır.

Finlay ve Lions (2001) zihinsel engelli bireylerde görüşme ya da kendi kendini değerlendirmeye dayalı ölçümlerdeki yöntemsel sorunları tartışmışlardır. Özellikle niceliksel ölçümlerde maddenin içeriği, soru şekli, tepki şekli gibi belirli sorunların ortaya çıktığını, bu nedenle hem niceliksel hem de niteliksel yöntemin kullanıldığı

yarı yapılandırılmış görüşmelerin bu insanların değerlendirilmesinde daha yararlı olacağı sonucuna varmışlardır.

Bazı araştırmalar da niteliksel yöntemleri araştırmanın ilk evresinde, çalışma alanıyla ilgili birinci elden bilgi almak amacıyla kullanmaktadır. Bu araştırmalar her iki yöntemi de eşzamanlı olarak kullanmak yerine niceliksel yöntemi son aşamada kullanarak aslında hiyerarşik olarak niceliksel yöntemle başat bir rol yüklemektedir. Örneğin, Judge, Bono, Ilies, ve Gerhardt (2001) liderlikteki ayırıcı özellikleri ilk aşamada niteliksel olarak sonra da meta-analiz uygulayarak değerlendirmişlerdir. Sözü geçen makalede her iki yöntemin kullanılması bir avantaj olarak görülebilir ancak sonuç kısmında niteliksel verilere yalnızca yarım sayfanın ayrılmış olması araştırmacıların birincil tercihlerinin hala niceliksel yöntem olduğunu düşündürmektedir.

Bu örnekler çoğaltılabilir ancak daha önce de belirtildiği gibi her iki yöntemi de eşzamanlı ve eşit oranda kullanılan araştırmalar azınlıktadır. Ancak alan yazın gözden geçirildiğinde özellikle rehabilitasyon psikolojisi, gerontoloji, sosyal psikoloji, deneysel çocuk psikolojisi gibi alanlarda artan oranda niteliksel yöntemin kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Hanson ve arkadaşları (2005) niteliksel yöntemin artan popüleritesiyle birlikte psikoloji araştırmacılarının yöntemlerini daha sık olarak her iki eğilimi de kapsayacak şekilde genişlettiğini savunmaktadır. Bu araştırma desenleri niceliksel ve niteliksel verilerin toplanmasını, analizini ve bütünleştirilmesini içermektedir. Tüm bunlar psikolojide bütüncül yaklaşımların geleceği hakkında daha iyimser olmamızı sağlamaktadır.

Ancak niceliksel ya da niteliksel yöntemlerden birini tercih etmemiz gereken belirli araştırma alanları da mevcuttur. Bu alanlardan biri de dolaylı saldırganlıktır.

Dolaylı saldırganlık gerek sözel ağırlıklı yapısı gerekse de grup içi dinamiklerin işlediği bağlamıyla (ör: gruptan dışlama, dedikodu çıkarma vs.) nicel olarak ölçülmesi zor bir kavramdır. Bu nedenle niteliksel olarak incelemek dolaylı saldırganlığın doğasını daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

Owens, Shute, ve Slee (2000) araştırmalarında Avustralya'daki ergen kızlar arasındaki dolaylı saldırganlığı incelemişlerdir. Verilerin toplanması ve analizinde niteliksel bir yöntem tercih etmişler, bu tercihi de gruptan dışlamak, hakkında dedikodu çıkarmak gibi dolaylı saldırganlık tarzlarının, birincil amacı grup farklılıklarını ortaya çıkarmak olan niceliksel yöntemlerce anlaşılmasının zor olması şeklinde açıklamışlardır. Araştırmacılar odak grupları, çift ve tekli görüşmeler, anahtar bilgilendirici (key informant) gibi niteliksel tekniklerle ergen kızlar arasındaki dolaylı saldırganlığın doğasını daha iyi bir biçimde anlamaya çalışmışlardır.

Bu çalışmada niteliksel yöntemin üç yaklaşımı açık biçimde görülebilmektedir: Doğacılık, etnometodoloji, duygusalılık. Araştırmacılar araştırma sorularının cevabını gerçek bir ortamda okulda ara- makta (doğacılık yaklaşımı), veri toplamak için çift ve tekli görüşmeler yapmakta (etnometodoloji yaklaşımı) ve gerek odak gruplarıyla gerekse de görüşmelerle kızlarla bire bir ilişki kurmaktadır (duygusalı yaklaşım). Ana akım yöntemin (niceliksel yöntemin) yapı bozumuna uğratılması post-modern bir yaklaşım gibi görünse de araştırmacıların yöntemi niteliksel biçimde yeniden yapılandırması bu yaklaşıma dair önermeyi tam olarak karşılamamaktadır.

Çalışmanın yöntemi incelendiğinde tanıdık olmayan bir süreçle karşılaşmakta ancak yapılanın da "gerçek bir bilim" olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın

prosedürü öncelikle bir pilot çalışmayla gözden geçirilmiştir. Sonrasında iki farklı okulda öğrenim gören kızlardan odak grupları oluşturulmuş ve kızlar arasındaki çatışmalar etraflıca tartışılmıştır. Çiftli ve teklı görüşmelere seçilenler bu gruplardaki gönüllü katılımcılardan oluşmuştur. Öğretmenler anahtar bilgilendirici olarak kullanılmış ve kızların dolaylı saldırganlığı hakkında değerli ve onaylayıcı bilgiler vermişlerdir. Araştırmanın gücünün test edilmesinde bir dizi sayıtlı kullanılmaktadır; güvenilirlik (credibility, araştırmaya katılanlar betimlenen davranışların kendi davranışlarına benzediğini onayladığında güvenirlilik sağlanmış demektir), uygunluk (fittingness, araştırma bulgularının araştırmanın yapıldığını bağlamın dışına da uygun olması bu sayıtlının karşılandığını göstermektedir), kontrol edilebilirlik (auditability, başka bir araştırmacının da araştırma sürecini benzer biçimde takip edebilmesi) ve onaylanabilirlik (confirmability, güvenilirlik, uygunluk ve kontrol edilebilirlik sayıtları karşılandığında bu sayıtlı da karşılanmış kabul edilir). Bu teknikler niceliksel çalışmalardaki analiz sonrası (post-hoc) testlere benzetilebilir.

Bu çalışmanın bulguları dedikodu yayma, arkadaşlıkları bozma, başkalarının kıyafetlerini, görünüşlerini ya da kişiliklerini eleştirme ve dışlayıcı davranışlarda bulunma gibi dolaylı saldırgan tutumların Avustralyalı ergen kızlar arasında yaygın olduğunu göstermiştir. Dolaylı saldırganlığın etkileri ise akıl karışıklığı, duygusal karmaşa, psikolojik acı, korku, düşük benlik saygısı, kaygı, intihar etmeye ilişkin düşünceler, okula gelmeme, okulu bırakma olarak sıralanmaktadır. Kızlar ve öğretmenler dolaylı saldırganlığın nedenlerini sıkıntıyı giderme, heyecan arama, dikkat çekme ya da bir gruba dahil olma şeklinde sıralamaktadır.

Bu bulgular kızlar arasındaki dolaylı saldırganlık hakkında değerli bilgiler vermektedir ve benzer bulguların niceliksel bir çalışmayla elde edilmesi güçtür. Ancak burada da yöntemle dair çok büyük bir sorun vardır; genelleme. Avustralya'nın Adelaide kentindeki iki Katolik okulda okuyan toplam 54 kız tüm bir evreni ne oranda temsil edebilme potansiyeline sahiptir? Benzer bir sorun birçok niceliksel çalışma için de geçerlidir ancak istatistiksel olarak örneklemimizin homojenliğini/heterojenliğini test edebilmemiz ve homojenlik durumunda varyansı artırmaya yönelik girişimlerde bulunabilmemiz niceliksel yöntemi bu aşamada üstün konuma geçirmektedir. Diğer bir deyişle niteliksel çalışmaların bireyselci yönelimi bu çalışmaların sonuçlarını genelleştirmemizi zorlaştırmaktadır.

Diğer yandan niteliksel yöntem hala dolaylı saldırganlık gibi davranışları incelememizde en uygun yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin ders aralarında oyun alanının videoya alınması dolaylı saldırganlığın belirlenmesindeki yeni tekniklerden biri olarak değerlendirilebilir. Ancak bunun bir bakıma niteliksel alandan bir kaymayı da işaret edebileceği çünkü videoya almanın klasik izleme tekniğinin daha modern bir versiyonu olarak görülebileceğini de unutmamak gerekir. Sonuç olarak, niteliksel yöntem psikolojik istatistiksel yöntemlerin ilkel formlarından biri değildir. Tam tersine, özellikle gözlemlenmesi, analiz edilmesi zor alanlarda oldukça yararlı bir tekniktir.

Tartışma

O'Neill (2000) psikolojide tektonik bir değişimin yaşandığını savunmaktadır. Diğer bir deyişle niteliksel yöntemle doğru bir paradigma değişimi yaşanmaktadır. Bu iddia ilk bakışta alandaki niceliksel başatlığa dair önermeye ters görünmektedir. Ancak O'Neill (2000) her paradigma

değişiminde yeni paradigmayı kabul etmeye dair zor bir sürecin yaşandığını belirtmiştir. Bu noktada O'Neill'in (2000) görüşleriyle bu makalede yer alan görüşler tutarlı hale gelmektedir çünkü niteliksel yöntemlerin artan popülerliği paradigmaların değişiyor olduğunu düşündürmektedir. Niceliksel yöntemden niteliksel yönetime kayışı bir paradigma değişikliği olarak nitelendirmek radikal bir görüş olarak adlandırılabilir çünkü niteliksel yöntem alanda yeni bir yöntem değildir ve 1950'lerden beridir bilimsel çalışmalarda kullanılmaktadır. Dahası eğer davranışçılığa karşı "Bilişsel Devrimi" gerçek bir paradigma değişimi olarak kabul edersek, niteliksel yöntemlere yönelişin en baştan itibaren sınırlı olacağını ve bu paradigma değişimine uygun olmadığını, çünkü bilişsel süreçlerin değerlendirilmesinde mutlaka niceliksel yöntemlerin kullanılması gerektiğini de kabul etmemiz gerekmektedir.

Bu noktada makalenin bazı kısıtlılıklarına değinmek gerekmektedir. Öncelikle okuyucu, yazının genelinde niteliksel yönetime yönelik bir tercih yapıldığı izlenimini edinmiş olabilir. Ancak bir tercihten ziyade, yazarın niceliksel yöntemin üstün olduğuna dair bir görüşe sahip olmadığını her iki yöntemin de eşit öneme sahip olduğunu savunduğunun altını çizmek gerekir. Silverman'ın (2001) da dediği gibi yöntemimizi araştırma sorumuz belirlemektedir ve bu noktada karşımıza üç olasılık çıkmaktadır: (1) Eğer niceliksel yöntem çalışmazsa, niteliksel yöntem çalışabilir, (2) Niteliksel yöntem çalışmazsa, niceliksel yöntem çalışabilir, (3) Her iki yöntem de çalışabilir ve örneklerde de gördüğümüz gibi araştırma konusunun farklı noktalarına işaret edebilir.

Sonuç

Niceliksel yöntemleri kullananlar bu yöntemin kısıtlılıklarının farkındadır. Bu

nedenledir ki tek-değişkenli istatistikler yerine çoğunlukla çok-değişkenli istatistikler tercih edilmekte ve süreçler/olaylar çok yönlü bir biçimde anlaşılmaya çalışılmaktadır. Kendi kısıtlılıklarının farkında olmak, eleştirmeye ve eleştirilmeye açık olmak gelişmenin ve değişimin ön şartıdır. Bu bağlamda sürekli gelişen bir niceliksel yöntemi dışlamak büyük bir hata olacaktır çünkü daha önce de belirtildiği gibi psikoloji diğer bilim alanları arasındaki saygınlığını büyük ölçüde güçlü istatistiksel alt yapısına borçludur.

Diğer yandan yalnızca niceliksel yöntemlere bağlı kalmak da "gerçek insanın gerçek süreçlerini" anlamamızı güçleştirecektir. Özellikle niceliksel yöntemlerin normal dağılım eğrisi üzerine yapılandırıldığını ve uçtaki değerlerin elendiği bir noktada gerçek bilginin akademik kaygıya kurban edildiği söylenebilir. Bu bağlamda aşırı uçtaki değerlerin niteliksel yöntemlerle incelenmesi hem araştırmayı bütüncül yapıda kılacak hem de bilgilerin elenmemesini sağlayarak alanın gelişmesine çok yönlü bir katkıda bulunmuş olacaktır.

Kaynaklar

Diamond, S. (1977). Francis Galton and American Psychology. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 291, 47-55.

Finlay, W. M. L. ve Lyons, E. (2001). Methodological issues in interviewing and using self-report questionnaires with people with mental retardation. *Psychological Assessment*, 13 (3), 319-335.

Gilstrap, L. L. (2004). A missing link in suggestibility research: What is known about the behavior of field interviewers in unstructured interviews with young children? *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 10 (1), 13-24.

Hanson, W. E., Creswell, J. W., Clark, V. L. P., Petska, K. S. ve Creswell, J. D. (2005). Mixed methods research designs in counseling psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52 (2), 224-235.

Judge, T. A., Bono, J. E., Ilies, R. ve Gerhardt, M. W. (2002). Personality and leadership: A qualitative and quantitative review. *Journal of Applied Psychology*, 87 (4), 765-780.

O'Neill, P. (2000, June). Tectonic change: The qualitative paradigm in psychology. *The Annual Meeting of the Canadian Psychological Association*, Nova Scotia-Canada.

Owens, L., Shute, R. ve Slee, P. (2000). "Guess what I just heard!": Indirect aggression among teenage girls in Australia. *Aggressive Behavior*, 26, 67-83.

Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2001). *Modern psikoloji tarihi* [A history of modern psychology]. İstanbul: Kaknus Yayınları.

Tharinger, D. J. ve Stark, K. (1990). A qualitative versus quantitative approach to evaluating the Draw-A-Person and Kinetic Family Drawing: A study of mood- and anxiety-disorder children. *A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2 (4), 365-375.

Thomas, L. E. ve Chambers, K. O. (1989). Phenomenology of life satisfaction among elderly men: Quantitative and qualitative views. *Psychology and Aging*, 4 (3), 284-289.